

Отже, напрямами правозахисного руху масонів, була діяльність та участь в розглядах справ та меценатська допомога, допомога дітям та жінкам, покращення їхнього становища, політична діяльність та поширення національної ідеї для розбудови громадянського суспільства на теренах України.

Література:

1. Бакунина Т.А. Русские вольные каменщики / Т.А. Бакунина – Париж: Свеча, 1934. – 47 с.
2. Гулд Р. Ф. Краткая история масонства/ Роберт ФрикГулд. – М.: Центрполиграф. – 2010. – 400 с
3. Иванов В.Ф. Тайны масонства/ Василий Фёдорович Иванов: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.magister.msk.ru/library/history/mason/ivanovv1.htm>;
4. Крижановська О.О. Таємні організації в Україні: навчальний посібник / О.О. Крижановська. – К., 1998. –134 с.
5. Платонов О.А. Терновый венец России. Тайная история масонства/ Олег Анатолиевич Платонов – М.: Родник, 1996. – 704 с.

Свинобой О. М.

(наук. кер. – проф. Стрілець В. В.)

студентка I курсу Полтавського юридичного інституту НЮУ імені Ярослава Мудрого

ДОГОВІР ПОЗИКИ ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ

Дослідження історії становлення та розвитку цивільного законодавства на українських землях займає важливе місце серед проблем цивільного права, тому виникає потреба вивчення історичного процесу формування терміну «договір» у вітчизняному праві. Аналіз трьох редакцій Литовського статуту дозволяє сформулювати досить повне уявлення про розвиток цивільно-правових норм, що врегульовували відносини у сфері зобов'язання.

З огляду на те, що одним із завдань статуту було вдосконалення законодавства щодо забезпечення зобов'язань, за умов розвитку торгівлі, виробництва та кредитно-грошових відносин після входження українських земель до князівства, особлива увага з-поміж інших інститутів галузі цивільного права відводилась нормам, що регулюють особливості та порядки укладення договорів.

Перш за все, слід назвати відмінну особливість зобов'язального права у Великому князівстві Литовському, а це неоднакова правосуб'єктність сторін договору, яка полягала в тому, що можливість укласти ті чи інші договори

залежала від віку, статі та станової приналежності учасника правовідносин. Таким чином, панівний шляхетський стан користувався повною правоздатністю, тоді як залежне населення перебувало у безправному становищі.

Проте Литовський статут обмежував не лише права селян та міщан, а й, у деякій мірі, правосуб'єктність шляхти. Як згадується в одному з положень Першого Литовського статуту 1529 р. про те, що вилужену нерухомість можна відчужити лише за наявності згоди на те держави. І тільки Третій Литовський статут 1588 р. надав шляхті право вільно розпоряджатись своїм майном [4, с. 36].

Необхідно зазначити, підстави виникнення зобов'язань. По-перше, вони виникали внаслідок завдання шкоди особою, яка вчинила незаконне діяння і зобов'язана була відшкодувати потерпілому заподіяні збитки (делікт), по-друге – укладання договору. Найбільш поширеними були такі договори: купівлі-продажу, позики, оренди, ряду тощо, факт укладення якого, фіксувався у спеціальних судових (актових) книгах.

Значну увагу було приділено інституту договору позики, що зумовлено активним розвитком торгівлі. Даний правочин регулювався переважно нормами звичаєвого права.

Як правило на українських землях, що знаходилися під владою Великого князівства Литовського, договір позики укладались в усній формі. Проте у документі визначено випадки, коли закон встановлював обов'язкову письмову форму. Так, за перевищення суми боргу в розмірі 10 кіп грошей договір позики мав обов'язково укладатись у письмовій формі (арт. 25, розд. VII, II Статуту). До того ж закон встановлював додаткову вимогу про необхідність видачі розписки боржником кредитору. Проте, якщо розписка не була складена, кредитор за умови принесення відповідної присяги мав право отримати від боржника не більше 10 кіп грошей (арт. 26, розд. VII, II Статуту) [2, с. 350]. Також передбачалось, у випадках визначених кодексом, укладання угоди в присутності свідків.

Найбільш детально порядок укладання та виконання договору позики врегульовували норми Третього Литовського статуту. У арт. 98 розділу IV цього правового джерела зазначається про стягнення боргу за рахунок маєтку. Так, розмір позики, який надавався боржнику, залежав від вартості землі, що підлягала передачі під заставу як забезпечення зобов'язання [1, с. 244].

У Третій редакції Литовського статуту йдеться про визнання чинними позикові зобов'язання вільних селян, згідно з чим суди були зобов'язані визнавати дійсними боргові розписки селян, якщо вони засвідчувались підписами трьох шляхтичів [арт. 8, розд. VII, III Статуту]. Що ж до юридичної сили боргових розписок невільних людей, то вони не вважались законними.

Варто зазначити, що існували також особливості виконання зобов'язань за договором позики особами, які перебували у борговій залежності від феодала. Такі люди іменувалися у письмових джерелах як закупи. «Закупні люди», як їх названо у Литовському статуті, це група залежного

ПРАВАЗАХИСНИЙ РУХ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

населення, представники якої потрапляли у тимчасове підпорядкування кредитора внаслідок невиконання цивільно-правових зобов'язань згідно з договором позики. Порядок відпрацювання боргів такими особами залежав від розміру «купи» (позики – борг під проценти). Відповідно, якщо розмір боргу настільки великий, і очевидно те, що боржник не міг його відпрацювати аж до смерті, то до погашення заборгованості долучалась ще й праця інших членів сім'ї, зокрема, і працездатних дітей боржника. За таких умов чоловікові зараховувався рік відпрацювання боргу грошима в розмірі один рубель, а жінці – один кіп. Відробіток закупом значних боргів міг тривати протягом терміну, який становив не більше 7 років, після чого боржник ставав вільним. Менші борги відпрацьовувалися лише одним боржником [5, с. 97].

Литовський статут 1566 року розкриває зміст та порядок проведення процедур стягнення боргів на підставі договору. Цікавим є процес стягнення заборгованостей за рахунок нерухомого майна боржника, який мав два види: традиція та ексдивізія. Під традицією слід розуміти процес, за яким нерухоме майно платоспроможного боржника переходило у тимчасове користування кредиторів, і яка встановлювалася винятково на підставі рішень суду. Традиція могла бути строковою та безстроковою.

Ексдивізія полягала у розподілі нерухомості боржника між кредиторами, які набували на неї права власності. Артикул 12 розділу VII Другого Статуту передбачав порядок стягнення боргів з маєтку за наявності кількох кредиторів. За таких умов, якщо власність на майно боржника дозволяла здійснити виплату заборгованостей, то маєток підлягав продажу, а виручені кошти розподілялися між кредиторами для задоволення власних інтересів (арт. 12, розд. VII, II Статуту). У випадку продажу боржником маєтку, обтяженого боргами, третій особі остання несла цивільно-правову відповідальність перед кредитором за борги попереднього власника маєтку протягом трьох років, залишаючи за собою право стягнення боргу з продавця. Після спливу зазначеного строку кредитор отримував право на стягнення боргу з боржника, не зачіпаючи інтересів третьої особи (арт. 10, розд. VII, II Статуту).

Видатний український вчений-історик, активний громадський та політичний діяч М. Василенко у своїй праці «Як скасовано Литовський статут» (1926 р.) відзначав: «Традиція та ексдивізія, як способи правити борги, відповідали загальному характеру Литовського статуту, кодексу цілком середньовічного, феодального, що охороняв шляхецьке землеволодіння, не даючи йому виходити з рук власників» [6, с. 299]. Звідси, захищаючи право власності, ці форми, в той же час гальмували розвиток економіки на українських землях у XVI-XIX ст.

Отже, три редакції Литовського статуту забезпечили високорозвинуте, як для тогочасних умов, правове регулювання договірних зобов'язань, зокрема і договору позики, відкрила нові шляхи розвитку, адаптувала їх

Матеріали VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

до тогочасних соціально-економічних умов, закріпила жорсткіші вимоги щодо форм договорів, що дало змогу стабільно розвиватись. Недоліками документа було те, що він передбачав становий характер правосуб'єктності учасників цивільно-правових відносин і відстоював інтереси шляхецького землеволодіння, відповідаючи вимогам тогочасному феодальному ладу.

Література:

1. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях. – Т. 1/ За ред. Р.О. Стефанчука, М.О. Стефанчука. – К., 2009. –244с.
2. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. – Т. 2. Статут Великого князівства Литовського 1566 року / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса, 2003. – 350с.
3. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. – Т. 3. Статут Великого князівства Литовського 1688 року / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса, 2004. – 446с.
4. Бедрій М. Становлення та розвиток інституту права власності за Литовськими статутами / Правова система, громадське суспільство та держава. – Львів, 2007. – С. 36.
5. Блажівська О. Загальні положення зобов'язального права за Литовськими статутами / Вісник прокуратури. – 2014. - №2 (152). – С. 97.
6. Василенко М. Як скасовано Литовського Статута (з історії кодифікації західно-руського та українського права) / Вибрані твори: У 3 т. – Т. 2: Юридичні праці. – К., 2006. –299с.
7. Майкут Х. Інститут забезпечення зобов'язань на українських землях за Литовськими статутами / Часопис Київського університету права. – 2009. – № 3. – С. 68-72.

Срібна І.

(наук.кер. – доц. Лобач К. В.)

*студентка III курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

НОВОРОСІЯ ЯК ІМПЕРСЬКИЙ ПРОЕКТ 1764 РОКУ ТА СЬОГОДЕННЯ

Тема «Новоросія, як імперський проект 1764 року та сьогодення» є досить актуальною для сьогодення, вона стосується кожного не байдужого громадянина нашої держави, який не хоче бути зазомбований путінською агітацією про те, що Одеська, Харківська, Луганська, Донецька, Миколаївська, частина Херсонської областей споконвіку належала Росії. Тому священним обов'язком РФ є звільнення цих територій від українського гніту. Кожен поважаючий себе українець повинен знати витоки цієї проблеми, аби бути озброєним перед лжеінформацією.